

Van Jeruzalem naar Jericho.

Door S. VAN DER SCHAAR.

Met illustraties naar schetsen en schilderijen, door dezen schilder in Palestina vervaardigd.

Het was op Zaterdagavond, dat een drietal mijner kennissen, die ik in Jeruzalem had opgedaan, mij vroeg om mee te gaan naar Jericho. Reeds bestond bij mij het plan om binnenkort te gaan, zoodat ik deze uitnodiging onmiddellijk aannam. Wel had ik er nu niet het minst op gerekend, want ik was dien morgen om vijf uur opgestaan, en had het druk gehad, doch ik overzag deze bezwaren, en om acht uur dienzelvend avond waren we gereed om onze wandeling te ondernemen.

Laat ik u vooruit aangaande mijn kennissen een en ander inlichten; in de eerste plaats waren het alle drie Russische Joden, en jonge mannen met geestdrift voor hun oude vaderland. Eén van hen had een goede positie in Rusland verlaten, wegens de „pogroms," en was nu werkzaam in de Rothschildt-kolonie te Jaffa, waar hij hard moest werken om zijn brood te verdienen; een ander was te Jeruzalem geboren, terwijl zijn ouders reeds voor vele jaren Rusland hadden verlaten; en de derde was een jonge man, die in Jeruzalem aan de Bezalelschool het schilderen leerde; zijn vader was rabbijn ergens in Rusland.

Klokslag acht uur verlieten wij mijn woning, gelegen in de Jaffastraat. Het behoeft eigenlijk geen betoog, dat het weder gunstig was, want in September zijn de nachten heerlijk, en bij het licht der volle maan is er van verdwalen wegens de duisternis geen sprake. Langs den noordelijken muur van Jeruzalem spoedden we ons voort, en waren na een half uur reeds bij de Damascuspoort, waarvoor een groot plein is, waar op dit uur een groot aantal kemelen en ezels hun bulkende geluiden lieten hooren. Even verder, waar de weg wat opwaarts loopt, ziet men links den kleinen heuvel Golgotha onder het schoone maanlicht zich tooverachtig verheffen, vooral nu, meer nog dan overdag in het sterke zonlicht, de gedachten opwekkend aan de grootste gebeurtenis, die zich hier heeft afgespeeld. Of zou men Golgotha voorbij kunnen gaan, zonder tot in zijn ziel geroerd te worden bij de gedachte aan hetgeen onze Heiland bijna 2000 jaar geleden op deze hoogte aan het vloekhout heeft geleden?

We waren inmiddels reeds voorbij de Herodespoort gegaan, en aan den zwaren hoektoren — bordzj Laklak — gaat de weg onmiddellijk naar beneden, het Kedrondal in. Hier ziet men den Olijfberg in zijn volle lengte zich in mooie lijnen tegen de lucht afteekenen. Inderdaad, zoo groot de kwelling is om overdag, ook al is het slechts eenige minuten, te wandelen, zoo groot was nu het genoegen, deze natuur te mogen bewonderen in dit stille avonduur.

Langs de Stefanuspoort komt men aan Gethsemané. Donker teekenen zich hier de boomengroepen af tegen de rotsachtige omgeving. Indien ergens gedurende Jezus' omwandeling op aarde, dan is het op deze plaats, onder deze olijfboomen, dat Hij Zijn zwaarsten strijd te voeren had; zeker, de stemming der natuur kan er toe bijdragen om de realiteit van het hier gebeurde levendig voor den geest te roepen. O, het te weten, dat het hier dezelfde plek gronds is, waar uw Heiland het zweet op de aarde liet vallen gelijk groote druppelen bloeds, en waar het van Zijn gezegende lippen klonk: Mijn Vader! indien het mogelijk is, laat dezen drinkbeker van Mij voorbijgaan! Hier, in dezen hof, liepen, behalve Petrus, Johannes en Jacobus, de discipelen te wachten op Jezus, en slapen, moede geworden, op echt Oostersche wijze op den grond in. Wie overdag langs dezen hof gaat, kan er menigmaal vele melaatschen aantreffen, die tegen den muur zitten te bedelen terwijl ze hunne verminkte ledematen laten zien.

We gingen den weg op, die boven langs Siloam gaat naar Bethanië. Een uur na ons vertrek liepen we door dit bij allen welbekende en ik zou haast zeggen beminde plaatsje. In uw gedachten toch komt het op, dat hier Lazarus met zijn zusters leefde, dat hier de Heere Jezus rustte, wanneer Hij van Jericho kwam. Ja, men wijst u zelfs de grafstede aan, waar de treffende gebeurtenis plaats greep, dat Jezus Lazarus opwekte uit de dooden. Eigenaardig is het zeker te noemen, dat in verband met dezen naam het dorp El Lazarije heet. Ook voor de reizigers was Bethanië van ouds een oase in de woestijn. Immers is de omgeving van Jeruzalem woest, en vooral de weg naar

Jericho is bekend als een der meest onherbergzame oorden, die men zich denken kan. Zag men dus de groene omgeving van Bethanië, dan was Jeruzalem niet ver meer verwijderd, en voor het laatst rustte men hier op den Olijfberg uit om niet al te vermoeid Jeruzalem te bereiken. Het huidige Bethanië beantwoordt echter geenszins aan uw verwachtingen. Ge gevoelt er u vreemdeling. Geen plekje zelfs is er, dat u zou kunnen boeien, zoozeer is het in verval. Daarom hielden wij er ons niet langer op, dan noodzakelijk was. En spoedig vervolgden we onzen weg.

Reeds zoodra men voorbij Bethanië is, krijgt deze weg dat woeste karakter, dat hem geheel eenig in zijn soort doet zijn. Waar Jeruzalem ongeveer 800 M. hoog ligt, en Jericho ongeveer 250 M. beneden den zeespiegel is gelegen, daar spreekt het vanzelf, dat de weg over een afstand van 30 K.M. vrij sterk naar beneden loopt. In sterke bochten kronkelt hij zich nu eens zeer steil, dan weer zacht glooiend om de heuvelen, waaruit dit hoogland van Judea bestaat. Spookachtig staken deze heuvelen af in grillige lijnen tegen den zacht groenigen hemel, terwijl de pikante schaduwen der rotsgevaarten zich donker afteekenden op den stoffigen weg.

Indien men de schoone gelijkenis van den Barmhartigen Samaritaan zich voorstelt, vormt men zich onwillekeurig een denkbeeld van den weg, waarop deze zich afspeelde, en waarlijk, de alles overtreffende woestheid van dezen weg is wel in staat u een duidelijk denkbeeld te geven van 's Heeren bedoeling. Er ligt op dit landschap een uitdrukking als van de schaduw des doods, die u voortjaagt, om snel uw doelwit te bereiken. Zich hier ophouden om uit te rusten zou wel niet in iemands hoofd opkomen. Geen boomen of andere planten groeien hier, zelfs een grassprietje zou zich hier niet op zijn plaats gevoelen. Het is dan ook de woestijn Quarantania, waar de weg doorloopt, benevens het welberuchte Moorddal.

Met snellen pas spoedden we ons voort; we ontmoetten ergens op den weg eenige Arabieren, die gezellig stonden te rooken niet ver van een troep kameelen, die op de helling van een heuvel uitrustten. Vanzelf vonden we deze ontmoeting belangrijk genoeg om deze Arabieren goed op te nemen; we vonden het echter minder aangenaam, toen we na een kwartier dezelfde personen ons in snellen pas gingen volgen. We liepen nu vlug om na te kunnen gaan, of we vervolgd werden. Met haastige beweging zag ik nu en dan om, mijn gezicht versterkende met een tooneelkijker. Zelfs bespraken we het geval reeds, wat te doen, indien we aangevallen werden. Zoo ver kwam het gelukkig niet, want na een uur van angstig gejaag zagen we geen vervolgers meer. Zoo kon ik mij dan weer aan de indrukken der natuur overgeven. Nooit heeft een wandeling zulk een diepen indruk op mij gemaakt als deze. Vooral droeg de nachtelijke eenzaamheid er het hare toe bij. Geweldig zijn de indrukken, wanneer men op ongelooftelijke diepte de afgronden ziet gapen, zich verliezende in ondoordringbare schaduwen, of men hoort daar in de diepte het ruischen eener beek, waarover een aquaduct gebouwd is, of in de verte het gehuil van jakhalzen. Wonder was het dus niet, dat ik verlangde naar de herberg, genaamd de Barmhartige Samaritaan, die midden op den weg gebouwd is, tusschen Jeruzalem en Jericho; want daar zouden we uitrusten.

Plots zagen we ons geplaatst tegenover een tweetal woest uitzieende Bedouïenen, zoo als ik ze zelfs in het hartje der Sahara niet gezien heb. Eer we wisten hoe of wat, klonk het tragische bevel ons in de verschrikte ooren: „Handen op!" We hieven onze handen op, doch voorzien van geladen revolvers. Ook de van wapenen blinkende Bedouïenen hadden hun moderne buksen van den schouder genomen, en legden reeds aan, doch daar een onzer het Arabisch volmaakt sprak, kwam het niet tot vechten. We werden tot in het tiende geslacht vervloekt, en onze ontmoeting eindigde met het gooien van steenen. Waren we echter ongewapend geweest, wie waagt het, ons lot te beslissen? Ja, diep gaapte de afgrond ons tegen, waar we bij stonden, en voorzeker waren onze lichamen de prooi geworden van hyena's en jakhalzen.

Ver waren we niet meer van de herberg verwijderd, want eer we het wisten, stonden we tegenover dit gebouw. Hoe teleurgesteld waren we echter, toen de deur gesloten was, en we half uitgeput gingen zitten op eenige rotsen voor den ingang. We konden ons gelukkig van water voorzien, doch nauwelijks hadden we een slok genomen, of een karavaan kwam voorbij, wier geleiders ons het duur gekochte water vroegen, zoodat we uit vrees voor nieuwe onaangenaamheden onze biezen paktten.

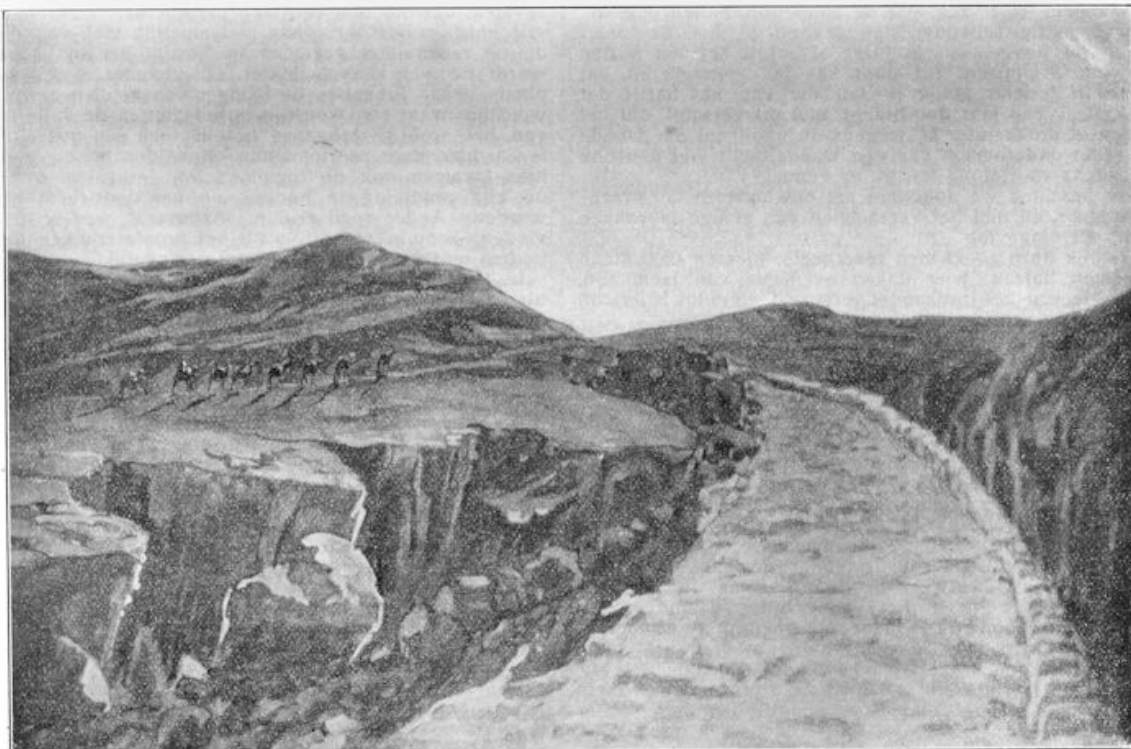
We snelden weer voort, van tijd tot tijd zingende gezelschappen tegenkomende, waarvan enkelen ons vroegen, waar we heen gingen. We antwoordden naar Er-riha, d. w. z. Jericho, terwijl wij dan vroegen, hoe lang de nog af te leggen weg was.

Eindelijk, na een ongelooflijk ingespannen tocht, zagen we

Naar een schilderij van
- Van der Schaar. -

Gezicht op Jeruzalem.

Naar een schilderij van
- Van der Schaar. -

De woeste weg van Jeruzalem naar Jericho.

het in nachtelijke schaduwen gehulde Jordaandal zich voor ons ontrollen. We zagen een witte streep in deze vlakke: de Doodse Zee. Hoewel nog niet in Jericho, kende onze blijdschap geen grenzen. Vooral dit laatste gedeelte van den weg loopt zeer snel naar omlaag. Eenmaal in het dal zelf, waren we spoedig in Jericho. Hoewel het nacht was, zagen we bij het heldere maanlicht duidelijk, hoe het tegenwoordige Jericho slechts een afschijnsel der vroegere grootheid is. Voor onzen geest leeft deze stad der oudheid als de plaats, waar Jozua voor legerde, en waar de verspieters door Rachab werden verborgen. Nu ligt een doodscheid over deze plaats, die haar oorzaak vindt in het onwijze Turksche bewind.

De inwoners van Jericho lagen rustig te slapen op verhoogingen voor hun woningen aangebracht, want de temperatuur van Jericho is een geheel andere dan die van Jeruzalem. Onze hoop om gedurende den nacht een flink hôtél of eenvoudig onderkomen te vinden, bleek ongegrond, want enkele lieden, die we wakker riepen, zeiden, dat er niet aan te denken viel om nu — buiten het seizoen — iets te vinden.

Daar we in elk geval te vermoeid waren om te blijven staan, strekten we ons op den grond uit en sliepen weldra in. Vóór de opkomst der zon waren we reeds weer op de been, om een betere slaapgelegenheid te zoeken. We waren nu gelukkiger, en vonden in hôtél „du Parc" eenige goede vertrekken, waar we ons andermaal ter ruste begaven; eenige uren sliepen we nog, en stonden toen op. Reeds brandde de zon op het dorstig aardrijk, en de atmosfeer was zóó helder, dat de Doodse Zee, die op twee uur afstand van af Jericho begint, van uit mijn raam gezien niet verder dan een kwartier scheen. De hitte werkte echter zóó verlamdend, dat het geen oogenblik in ons hoofd opkwam daarheen te gaan. We vonden het voorloopig beter, ons te vergasten aan eenige kilo's druiven; ja, nu dacht ik aan de trossen, door de verspieters meegenomen, want zoo groot als de trossen druiven hier, zag ik ze nergens. Wat de vruchten betreft, had Jericho van ouds een groote vermaardheid, en ook nu nog in den vervallen toestand, waar letterlijk alles is uitgestorven, kunt ge u verkwiiken aan granaatappelen, vijgen, zwarte pisangs van zeer groot soort, enz.

Aanstands bemerkte ik, dat het klimaat zóózeer van dat van Jeruzalem verschilt, dat, wanneer men een vergelijking zou treffen, het in Jeruzalem winter was, en in Jericho volop zomer. Wanneer ik u zeg, dat de temperatuur dien dag 48° Celsius was in de schaduw, dan gevoelt ge, hoe de zomer hier verre van aangenaam is. Het eigenlijk seizoen is dan ook de winter. Omtrent dit punt kan ik u verzekeren, dat de warmte in Jericho gelijk is aan die van het hartje der Sahara, waar ik een jaar doorbracht, met dit verschil, dat het in Jericho veel drukkender is, wegens de nabijheid der Doodse Zee. Aan het ondernemen van een wandeltocht viel dan ook niet te denken; voorloopig had ik er genoeg van.

Dien dag brachten we door met het bewonderen der prachtige panorama's, en met het verzamelen van eenige indrukken van Jericho en omgeving.

Een eigenlijk dorp zoekt men tevergeefs; hier en daar staan eenige leemen huizen, wier daken eveneens van leem zijn, over de vlakte van het Jordaandal verspreid; eigenlijk is Jericho ook niet anders dan een gehucht.

Dat Jericho zooals het nu is, nog kan blijven bestaan, dankt het aan de groote irrigatie, en aan het vreemdelingenbezoek in den winter. Indien één dezer factoren zou ophouden, zou het gedaan zijn met Jericho. Aan arbeiden valt in den zomer niet te denken, vandaar dat deze streek ook overdag als uitgestorven schijnt.

In den namiddag gingen we naar de Elizabron, — Birket-es-Sultaan. Hier zijn twee gemetselde vijvers, die het water al naar het noodig is door kleine schuiven laten loopen om de landerijen te besproeien. Voor den vermoeiden en dorstigen reiziger was deze plaats van ouds een lustoord; het water van deze bron, dat door Eliza zou drinkbaar gemaakt zijn, door zout er in te werpen, heeft een heerlijken smaak. Langen tijd hielden we ons hier op in het kleine hutje, dat boven een kabbellend beekje gebouwd is. Na hier een paar uur doorgebracht te hebben, besloten we, de uitgravingen van het oude Jericho te bezichtigen. Deze zijn vlak bij de genoemde bron gelegen, zoodat het vermoeden wel juist zal zijn, dat de inwoners van het „Jericho uit het oude Testament" hier hun water kwamen putten.

Zeer diepe gangen had men gegraven om den bodem te onderzoeken, en om de oude muren en wat er nog van Jericho aanwezig is, bloot te leggen. Bepaald groot van omvang scheen het niet geweest te zijn; vele fondamente van huizen waren duidelijk te zien, benevens de verdeling der vertrekken; deze waren bespottelijk klein te noemen. De baksteen waren

met een soort cement verbonden, hetgeen duidelijk te zien was aan de lichtere kleur.

Waar dit Jericho op een effen terrein is gebouwd, daar zijn haar bouwvallen onder een heuvel verborgen, die ontstaan is door de ingestorte huizen, en verder door het stuifzand, dat er sinds eeuwen tusschen woëi; daarbij van tijd tot tijd regenbuien, waardoor ten slotte geen spoor meer te zien was van de eens vermaarde stad. Men kan deze plaats moeilijk betreden, zonder indachtig te zijn aan hetgeen hier gebeurd is.

Zijn het niet de muren dezer stad, die op zulk een wondere wijze ingestort zijn, toen de Israëlieten zich buiten haar veste bevonden, onder aanvoering van Israëls grooten krijgsheld Jozua?

Eveneens in deze streek, zeker geen half uur van af de zooveen genoemde ruïnes, verheft zich statig de zoogenaamde berg der verzoeking. Een groot klooster is tegen, de steile rotswanden gebouwd, waarin ook vele gaten zijn gehakt, toegang gevende tot vertrekken, waarin, naar men zegt, de Heiland zich zou hebben opgehouden gedurende de verzoeking des Satans, waaraan Hij blootstond!

Inmiddels was het tamelijk laat geworden, doch desniettegenstaande was het nog zeer heet, toen we besloten naar ons hôtél terug te keeren, daar we den nacht zouden gebruiken om naar de Doodse Zee te gaan. We moesten dus intijds naar bed, waarom we, zoodra we ons avondeten hadden gebruikt, ons ter ruste begaven. Onze bedden hadden we buiten op de waranda's laten brengen, zoodat we, evenals de inboorlingen, onder den blooten hemel sliepen. Ik had zorg gedragen, om met den eenigen bediende van het hôtél af te spreken, dat ik 's nachts een paard kon krijgen, want mijn voeten waren gedeeltelijk ontveld. Toen ik den man 's nachts wakker maakte, en hem om het paard vroeg, scheen hij weinig geneigd, zich aan zijn gedane belofte te houden. Na langdurig gezeur stond hij van zijn geïmproviseerde legerstede op, en kwam met een muilezel aan; en of ik er al op stond een paard te hebben, het hielp niet. Doch ik was al blij, dat ik een rijdier had. Ook nu scheen de maan prachtig, en van uit onze vertrekken hadden we reeds haar licht zien spiegelen in de wateren der Doodse Zee, waarheen we onze schreden zouden richten.

Weet men de richting, dan is de weg er heen gemakkelijk te vinden, althans wij liepen langs enkele huizen, en kwamen toen op de groote vlakte, waar eigenlijk niet het minste spoor van een weg te vinden was. Op een enkele plaats was iets te zien, dat ons aan een weg herinnerde. De bodem is hier vrij hard, zoodat het gaan niet moeilijk viel, vooral voor mij, die op een muilezel gezeten was. Voorbij het Russische klooster wordt de weg heuvelachtiger. Dit klooster is gebouwd op de plaats, waar Johannes de Dooper zou hebben gewoond in de woestijn, want een woestijn is het hier in de volle beteekenis van het woord. Johannes bracht toch een gedeelte van zijn leven hier door, sprinkhanen en wilden honing etende. Tot hier kwamen ook de inwoners van Jeruzalem en omstreken, om zijn prediking te hooren, en om door hem gedoopt te worden. Ander voedsel dan Johannes at, was er toen niet te vinden, zoomin als nu, want het groote zoutgehalte van den bodem maakt allen plantengroei onmogelijk.

In het stille nachtelijk uur vervolgden we onzen weg, die niet meer gemarkeerd werd door den platgetreden bodem. De indrukken van zulk een woestijnwandeling gedurende den nacht zijn wonderlijk, vooral waar de maan haar eigenaardig schijnsel over het landschap verspreidt. In de nabijheid der Doodse Zee wordt de bodem drassig, en worden meerdere plassen gevormd. Twee uur na ons vertrek uit Jericho, waren we aan de Doodse Zee. Zacht kabbelden de golven dezer loodzware wateren. Het beeld der zee was lieflijk, niettegenstaande de doodsche naam; wel sprongen geen vischjes boven het zilte nat, doch de geheele natuurstemming droeg er toe bij om de doodsheid te doen vergeten; eer noodigde ze ons uit aan haar oevers te gaan slapen. Aan beide kanten verheffen zich aanzienlijke bergketenen, die deze wateren insluiten.

We besloten nu aan het strand onze schade in te halen, en sliepen wonderheerlijk tot aan den morgenstond. De geluiden der deinende wateren klonken als de schoonste tonen, en veel fantasie en inbeelding is er niet noodig, om zich hier buiten alle wereldsch gewoel te gevoelen, en zich ongestoord aan de indrukken zijner ziel over te geven.

Daar de dagvorstin nog niet haar verzengende stralen in het Jordaandal zond, besloot een drietal onzer, bij gebrek aan de noodige toiletartikelen, zich in de zee te baden. Daarvoor behoeft men geen geoefend zwemmer te zijn, want aangezien dit water 26 % zout en andere bestanddeelen bevat, is het onmogelijk, hierin te verdrinken. Ook voor kramp behoeft men niet te vreezen, daar de temperatuur in dit jaargetijde beslist warm is. Na dit heerlijk bad ontdekten wij niet ver van de plaats, waar we geslapen hadden, een huisje — van

hout — dat, toen we er bijkwamen, een café bleek te zijn. We vroegen den kastelein, die een Duitscher was, om ons thee te geven, waaraan hij dan ook voldeed. Mijn ezel bond ik aan een paal, en we verpoosden nog eenigen tijd hier tot de zon verscheen. Toen gingen we op weg naar de Jordaan. Mijn vrienden zagen wel een weinig tegen de wandeling op, want de weg was stoffig, en geen schaduwte was er te vinden om even op zijn verhaal te komen. Wat zou er ook hier kunnen groeien, dan de doornachtige gewassen, die in bonte kleuren hier en daar verspreid staan. De bodem is er met een korst bedekt, diep gebarsten door de hitte. Nu konden we de vergelijking maken, wat beter was: 's nachts of overdag te wandelen.

De groenende vlakte daar in de verte, we wisten het reeds, kondigde ons aan, dat de Jordaan niet ver meer weg was. Evenwel, wie in het Oosten gereisd heeft, weet, hoe men zich met de afstanden vergissen kan. Reeds werd de plantengroei wat beter, doch van de Jordaan zelve bespeurden we nog niets. Het is voor het oog vermoedelijk, door zulke schaduwlooze oorden te gaan; het licht op de gele zandmassa's geworpen is te scherp; vandaar dan ook, dat ik dikwijls met gesloten oogen op mijn muil dier zat, dat vanzelf de anderen achteraan liep. Reeds bevonden we ons in tamelijk dicht struikgewas, dat we wel een twintig minuten door moesten gaan, toen we nog geheel onverwachts de Jordaan zagen glinsteren tusschen het groen gebladerde. Geen wonder dan ook, dat we onze vermoedens vergaten, en ons overgaven aan de eerste indrukken, die deze rivier op ons maakte.

Voor de pelgrims, die bij duizenden deze plaats bezoeken, is er een overdekte ruimte afgezonderd; want het was hier in de Jordaan, dat Johannes doopte, waar ook de Heere Jezus werd gedoopt. Het kan niet anders dan op deze plaats geweest zijn, want de oevers der Jordaan zijn wonder vreemd gevormd. Men ziet over 't geheel slechts weinig van de rivier, ten deele omdat het struikgewas en geboomte elken verderen blik afsnijden, ten deele omdat de oevers zóó steil zijn in de onmiddellijke nabijheid, dat ook daar de rivier tusschen verdwijnt. Was het ook niet door deze wateren, dat het leger der Israëlieten trok bij hun binnentreden in Kanaän? Ook heeft Eliza deze wateren van één gescheiden, door er met zijn mantel op te slaan. Kunt ge het u nu voorstellen, hoe men bij het zien dezer rivier opziet tot den God Israëls, die dit land voor Zijn uitverkoren volk bestemd had? Hier staat ge tegenover het Overjordaansche, en geniet er van, nu deze rivier zelf met eigen oogen te aanschouwen. Het water ziet er troebel uit, doch desniettemaan besloten we, onze picnic te houden met koffie van Jordaanwater gezet. Ik kan u verzekeren, dat ik niet weinig van deze koffie dronk, om niet alleen mijn oogen, maar ook mijn maag te laten genieten van deze wateren. Om ten slotte volop van de Jordaan te genieten, lieten we ons langs haar oevers in de vrij diepe bedding glijden, en weldra zwommen we alle vier gedurende langen tijd. Zooals in Doodde Zee was ook hier het water warm, en hoewel het in de zon gloeiend heet was, bespeurde ik haast geen overgang, toen ik in het water gleeed. Na het zwemmen rustten we nog eenige uren uit om nogmaals koffie te drinken, en we vonden zelfs een roeiboortje, waar eenigen zich mee verpoosden, door te gaan spelevaren tusschen de loodrechte rotsen, die de oevers der Jordaan vormen.

We besloten ten laatste weer naar Jericho te gaan. Ontzettend heet was de lucht om ons, en de bodem onder ons; als in een oven gevoelden we ons. Nog twee uur loopen van de Jordaan naar Jericho, door zandmassa's en ravijnen, door de Jordaan gevormd! Ongeveer één uur was het, toen we weer in het hôtél waren teruggekeerd. Het toeval wilde, dat juist een wagen klaar stond om des avonds naar Jeruzalem te gaan, waarin ik plaats besprak. De anderen verkozen liever te voet te gaan, waarom zij gedurende den namiddag uitrusten om zich op de wandeling, die nu veel vermoeiender zou zijn, voor te bereiden. Ik besteedde dien dag, met enkele indrukken in mijn schetsboek te teekenen, want wanneer men zoo met vrienden op reis is, komt er vaak weinig van. Zoo ging ik dan dien middag alleen wandelen, en kwam toevallig in een tuin bij de Grieksch-Katholieke kerk, waar eenige priesters bezig waren koren te ziften. Eén van hen liet mij de kerk zien, benevens de schilderijen van verscheiden heiligen. Buiten in den tuin wees men mij den boom aan, waarin Zacheüs geklommen is om Jezus te zien! Deze boom wordt bijzonder verzorgd, en is door oude steenen omringd, waardoor hij van anderen te onderscheiden is. Waarschijnlijk is het ook langs dezen weg geweest, dat de blinde door Jezus werd genezen. Hier dan ook de plek gronds te betreden, waar Hij, de Gezeggende des Vaders, Zijn voeten zette, is voor den pelgrim een gedachte, die alleen in zijn ziel tot uiting kan komen.

Nog herinnert ons Jericho aan Herodes, die er zijn residentie had, en deze stad liet versieren met prachtige paleizen, waarvan geen spoor meer te vinden is, zoomin als van het palmenwoud, waaraan zij haar roem en naam te danken had. Jericho heette eertijds de Palmstad.

Vijf uur in den namiddag, terwijl de zon reeds ter Westerkimpe neigde, namen mijn vrienden afscheid van mij, en aanvaardden den zwaren tocht, zwaar, omdat de hitte nog ondraaglijk was, en omdat de weg van Jericho naar Jeruzalem zoo sterk stijgt. Ik benijdde hen volstrekt niet, en strekte mij nog eens op een sofa uit, wachtende tot ik om negen uur uit mijn mijmeringen gewekt werd door den koetsier, die mij zeide, dat de paarden reeds aangespannen waren, en er dus op mij gewacht werd. Een tweetal personen waren reeds in den wagen gezeten, moeder en dochter, Grieksch van afkomst. Weder ging het in den nacht op reis; de koetsier maakte ons bang met te vertellen, dat den vorigen nacht eenige Arabieren van al hun have en goed beroofd waren op den weg naar Jeruzalem, en dat wel is waar Turksche bereden politie den weg was opgerend, doch een ieder, die deze streken kent, weet, hoe moeilijk het is, zulke booswichten op het spoor te komen. Hij stelde voor, een Turksch gendarme mee te nemen voor de veiligheid, hetgeen ik niet ongeschikt vond. Later bemerkte ik echter geen spoor van zoo'n held, waarom we ons verder dan ook niet bekreunden. Nog stapten een tweetal personen in den wagen, waarvan één de Grieksche priester was, die mij de kerk had laten zien. Zoolang we het Jordaanland doorreden, ging alles goed, doch toen we aan de steile heuvelen kwamen, waar de weg doorheen snijdt, moesten allen uitstijgen. Hier maakt de beek Krith een scheiding tusschen de rotsgevaarten, en dit is de plaats, waar de groote profeet Elia eens door de raven gevoed werd.

Toen de eerste groote stijging achter den rug was, stapten we weer in. Even later verbrak plotseling een geweldig geschreeuw de nachtelijke stilte. Met ons was n.l. nog een wagen uitgereden, en nu wilde het ongeluk, dat een der paarden van dat voertuig zijn bespanning stuk trok, zoodat onze koetsier er aan te pas moest komen. Na een half uur oponthoud, gingen we ongestoord verder tot aan de reeds genoemde herberg. Tot mijn verwondering stond een mijner vrienden aan den ingang, en zeide, dat ook de anderen hier waren. We zouden hier anderhalf uur rusten. Spoedig zocht ik de andere mannen op, en sloop met hen, tot ik weer door den koetsier gewekt werd. Op mijn vraag, waarom mijn vrienden zoo lang hier bleven, vernam ik, dat de kastelein hen beslist ontraden had, dit gedeelte van den nacht den weg te vervolgen, reden waarom zij in den „Gaan” (herberg) veilig uitrusten.

Zoo gingen we weer op weg, om na een langen vervelenden rit om zes uur te Jeruzalem aan te komen.

Vóór men evenwel zijn intrede in de stad doet, ontrolt zich het schoonste panorama, dat zich denken laat, en dat kan wedijveren met de schoone panorama's van Napels en Constantinopel. Vooral vroeg in den morgen is het gezicht, dat men van af den Olijfberg op Jeruzalem heeft, machtig schoon. Het was dan ook hier, dat de Heere Jezus weende bij het zien van dit grootsche tafereel, terwijl Hij zeide: „Ziet, hoedanige gebouwen, geen steen zal op den anderen gelaten worden, die niet zal worden afgebroken.” Van hier ziet ge over het diepe Kedrondal op de stad des Grooten Konings, die zelfs in haar diep vervallen staat u tegenlicht, waar zij zich in gouden zonnewerelden baadt. Vlak tegenover u bevindt zich de plaats, waar eens Salomo's tempel zich verhief, doch waarop nu, als een bespotting voor de gansche wereld, de moskee van Omar in statige lijnen verrijst. Zelfs mag noch Jood, noch Christen de voeten in dit Mohamedaansche heiligdom zetten, zonder dat een Turksch soldaat mee gaat! Bedenkt men nu, dat het van deze plaats geldt, wat de psalmist gedicht heeft in Psalm 65: „De lofzang klimt uit Sions zalen, tot U met stil ontzag,” dan gevoelt men te meer, hoe zeer deze regelen thans in strijd zijn met het feit, dat daar de naam van Mohamed hoog geprezen wordt op Sions heuvelen.

Toen ik wederom Jeruzalems straten betrad, gevoelde ik, hoe deze stad voor al de omliggende plaatsen als een wereldstad geldt, want hier klopt het hart van Palestina, zoolw nu als vóór eeuwen.

BIJBELSCH RAADSEL.

In een paar verzen van het Oude Testament is sprake van een man en een jongeling. De man stelt den jongeling voor, dat deze hem tot een vader zal zijn, en behandelt den jongeling als een zoon.

Welke verzen worden hier bedoeld?

Inzending van het antwoord op een briefkaart, waarop alleen de verzen worden genoemd, niet uitgeschreven.

We verwachten de antwoorden vóór 1 Januari 1911 aan het adres der Redactie, Dunne Bierkade 17, Den Haag. (dus niet Zwolle.)

Als prijzen worden uitgelooft:

3 exempl. van het

Bijbelsche Handboek en Concordantie

in prachtband. (Prijs f 3.— per ex.)

Van Jeruzalem naar Bethlehem.

Door S. VAN DER SCHAAR.

Met een illustratie naar een schilderij, door dezen schilder in Palestina vervaardigd.

De zon brandde heet, toen ik voor de Jaffapoort naar een rijtuig zocht, dat mij naar Bethlehem zou kunnen brengen. Spoedig had ik een wagen op het oog, en op mijn vraag, hoeveel het kostte naar Bethlehem, antwoordde de koetsier: 7 metaliek, d. i. 20 ct. Daar afdingen regel is, zeide ik: 5 metaliek, waarop de koetsier de zweep onmiddellijk op de paarden legde, en ik bleef staan, waar ik was. De inzettenden riepen van verre 6 metaliek, doch ik had reeds plaats genomen in een ander rijtuig, dat juist van Bethlehem was teruggekeerd. Zoo zat ik 5 minuten te wachten, toen er een tweede passagier kwam, doch vóór iemand wist waarom, had de koetsier van mijn rijtuig een hevigen woordentwist met den koetsier van een ander rijtuig. Spoedig begreep ik, dat beide koetsiers den bewusten passagier in hun wagen wilden hebben. De twist liep uit op een vechtpartij, waarbij de passagier met geweld naar het andere rijtuig werd gesleurd. Het komische was echter, dat inmiddels het andere rijtuig vol passagiers was gekomen, zoodat de eerste weer naar mijn rijtuig terug moest!

Toen na een kwartier het rijtuig vol was, ging het met vaart naar beneden, het Hinnomdal in. Links heeft men den berg Zion, en rechts den z.g. Birket es-sultan. Op den top van den kalen „berg van den boozen raad" buigt de weg links. Van hieruit heeft men een mooi panorama op Jeruzalem. Men wijst u de ruïnen van het landhuis van Kafafas, benevens den boom, waaraan Judas zich zou hebben opgehangen! De weg kronkelt zich door een vruchtbare vlakte, die reeds terstond een groote tegenstelling vormt met elken anderen weg, die van Jeruzalem uit naar buiten loopt. De weg zelf is tamelijk hobbelig, en meer dan eens hoort men, dat onderweg een wagen op de ongelijke bestrating breekt, of, zooals ik zag, dat de wielen van een wagen afloopen.

Op $4\frac{1}{2}$ K.M. van Jeruzalem bevindt zich een regenbak, de bron der wijzen, genaamd „Bir Kadismoe," afgeleid van Kathisma, d. i. zitplaats. Tot aan het klooster Mar Eljas stijgt de weg, om van daar naar beneden te gaan naar de velden van Efrata. Van af het genoemde klooster heeft men weer enkele wondermooie en lieflijke vergezichten. In het Zuiden, reeds zeer nabij, ligt Bethlehem, ten Noorden Jeruzalem, waarboven zich „Nebi Samwil" verheft, en in het Oosten de languitgestrekte

bergketenen van het Oostjordan-Land, die zich in blauwe tinten verliezen, steeds verder zich uitstrekkend in ijer nuances. Ook ziet men van hieruit prachtig, hoe de velden van Bethlehem bezaaid zijn met duizenden olijf- en vijgeboomen. Voor wie van Jeruzalem komt, is het een genot, deze groene vlakte te zien, want zoowel nu als ten tijde van Jezus behoorden de omstreken van Bethlehem tot de vruchtbaarste van Judea, dat overigens niet veel anders is dan een woestijn.

Liefelijk ligt daar Bethlehem op den top van een der vele bergruggen, nederblinkend in het groene dal. Onweerstaanbaar trekt deze plaats den reiziger aan, niet alleen om het gracieuze landschap, en die Oostersche stad, die in breede terrassen den bergrug kroont, doch veel meer om de herinnering, aan deze plaats onafscheidelijk verbonden.

Hier ontvlamt het gemoed bij de gedachte, dat daar Christus geboren is in de stad Davids. Geen stad ter wereld wellicht, waarvoor de belangstelling grooter is dan voor Bethlehem.

We gaan verder den weg op, die nu in sterke kronkels door Efratha's velden daalt, tot waar men komt aan het graf van Rachel, op 7 K.M. afstand van Jeruzalem. Op 64 stadiën van Jeruzalem af, op den weg naar Bethlehem, begroef Jacob zijn Rachel. En tot op dezen dag wordt deze grafstede vereerd door zijn nakomelingen. Achter het graf loopt de weg verder naar Beet drjala, d. i. Gilo uit Joz. 15 : 51. Ook deelt zich de weg hier naar Hebron.

Na weinige minuten waren we in de stad, en hield het rijtuig stil. In vergelijking met andere Oostersche steden, maakt Bethlehem een gunstigen indruk, wat reinheid aangaat. Niet, dat men er een soort waterleiding moet zoeken voor straatbesproeiing, maar zooals veelal, vindt men hier niet zulke oopenhoopingen van straat- en ander vuil.

Ik liep de hoofdstraat uit, totdat ik aan een vrij groot plein kwam, waar men terstond de „Geboortekerk" ziet. Door uiterlijke pracht en praal onderscheidt zich dit bouwgewrocht niet, want door hetgeen de kerk met bijgebouwen te verduren heeft gehad, is het uiterlijk eenigszins aan een grooten bouwval gelijk, waaruit de toren zich fier en ongerept verheft. De ingang is zóó opvallend klein, dat men eerder aan een kelder-ingang denkt, dan aan de poort van een kerk, gebouwd op de heiligste plek der wereld.

Zoodra men de kleine poort doorgedaan is, bevindt men zich in een oud-Christelijke basilika, die als type zeer merkwaardig is. De breedte der kerk is verdeeld in vijf schepen, terwijl de muren boven de zuilen van het middenschip nog met overblijfselen van oude mozaïekwerken versierd zijn. Het dwarsschip, dat door een halfcirkelvormige koorabsis wordt afgesloten, is opvallend rijk versierd.

Er was juist dienst, toen ik hier kwam, en ik verwonderde mij niet weinig er over, dat een Turksch soldaat hier met de bajonet op het geweer de wacht hield, waarschijnlijk om deze gewijde plek voor twist en tweedracht te verzekeren!

Zoowel Armeniërs, Grieken als Latijnen, hebben het recht, hier gelijktijdig godsdienstoefening te houden.

Onder het dwarsschip nu bevindt zich de stal, waar de Christus der wereld moet geboren zijn. Van terzijde gaat men enkele treden af, en men is onder het dwarsschip in een hol, dat door nijvere handen een zeer aangenaam uiterlijk heeft gekregen. Er hangen vele lampen, die een flauw schijnsel werpen op vloer en wanden. Alles is hier geheimzinnig; een zilveren ster op den grond duidt de plaats der geboorte aan, met inschrift: Hic de virgine Maria Jezus Christus natus est.*) Aan altaren, en zelfs schilderijen, ontbreekt het niet, hier onder den grond!

Om voor ons, Nederlanders, goed te begrijpen, dat de stal, waarvan in de evangeliën sprake is, zich onder den grond in een rots bevond, moet ik even opmerken, dat zelfs heden ten dage vele holen hier nog als stal worden gebruikt, zoodat het volstrekt niet twijfelachtig is, dat de stal, waarin Jezus geboren is, een grot zal geweest zijn. Men staat verbaasd over de vele grotten, door de natuur in dit rotsachtige land gevormd.

Van de kerk ging ik naar de z.g. melkgrot; hier zou Maria, tijdens haar vlucht, het kindeke Jezus gezoogd hebben. Deze grot is naar buiten uitgebouwd, om wat meer ruimte te hebben. Ook hier is een altaar, waar men bij grooten getale komt om te bidden.

Nu ik dit gezien had, besloot ik, een onderkomen voor den nacht te zoeken. Ik vervoegde mij aan het Franciscaner-klooster. Daar ik echter geen introductie van deze secte uit Jeruzalem had, kon men mij daar niet toelaten. In het eenige hôtél, dat er is, kon ik niet terecht, zoodat er weinig anders overschoot, dan óf naar Jeruzalem terug te keeren, óf bij den een of ander een onderkomen te zoeken. In een café, waar

*) Hier is uit de maagd Maria Jezus Christus geboren.

ik mij vervoegde, kon ik, na onderling goedvinden, den nacht doorbrengen, zoodat ik nog wat ging wandelen om Bethlehem wat meer van nabij te zien. Aanstonds bemerkte men, dat er geen druk handelsverkeer is, wellicht, omdat een zeer groot deel der bevolking uit handwerkslieden bestaat, die zich bezighouden met het vervaardigen van versieringen in elpen-been. Het is in dezen tak van nijverheid, dat de bevolking een groote hoogte heeft bereikt. Zoo zag ik schelpen, waarop Bijbelsche voorstellingen waren gesneden, zóó fijn van teekening, dat er een zeer geoevende kunstenaarshand voor noodig is. Overal zitten in lage vertrekken vele menschen te draaien, te slijpen en te ziften.

Toen ik de tamelijk groote stad wat meer van nabij gezien had, ging ik terug om volgens afspraak mij ter ruste te be-geven in het café. Doch hoe weinig zijn deze anders zoo geroemde Bethlehemieten te vertrouwen! Want de caféhouder hield zich, alsof er geen sprake van geweest was, dat ik bij hem zou komen. Hij raadde mij sterk af om, zooals ik hem zeide, te voet naar Jeruzalem te gaan, daar er onlangs drie personen vermoord waren op den weg.

Goede raad was duur.

Middelertijd waren er meer personen aan te pas gekomen, waaronder een oude Mohamedaan, die mij geruststelde, door wel tienmaal te zeggen: De Franschen deugen niet, de Russen deugen niet, de Duitschers

deugen niet enz., alleen de Muslims zijn de ware geloovigen.

De kah-wetzjé, d. i. de caféhouder, vroeg aan een der omstanders, of ik ook bij hen kon slapen. Doch er schenen nog al bezwaren aan verbonden, want wie ter wereld kwam op zulk een ongelegen uur een nachtverblijf zoeken. Een knaap geleidde mij toen naar een groot gebouw, ik meen een Grieksch-Katholiek

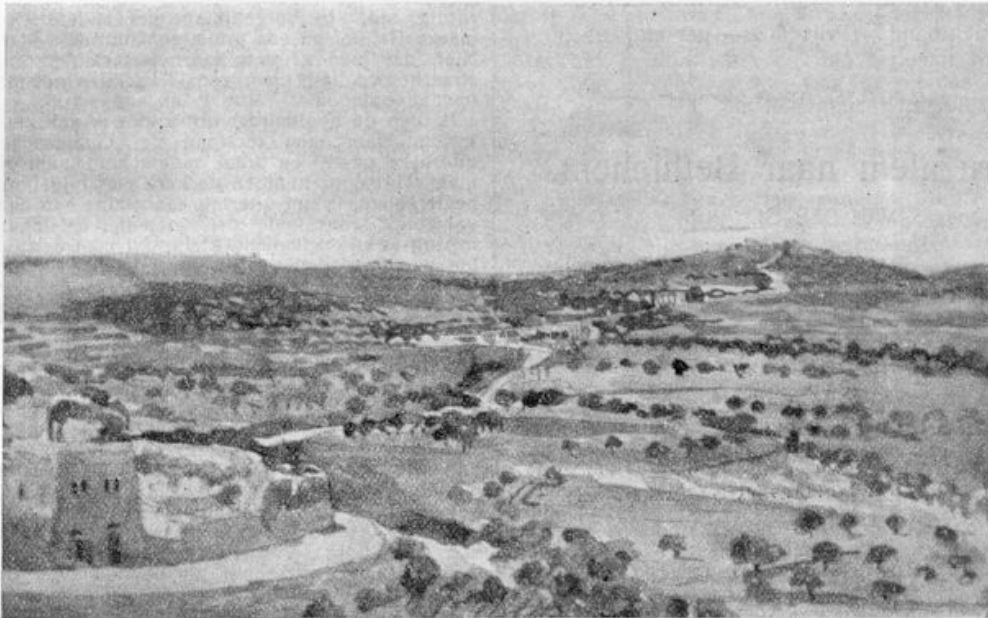
hospitium, doch ook hier wezen de priesters mij af. Ik wist niet beter te doen, dan naar den caféhouder terug te keeren, en hem, die mij in ongelegenheid gebracht had, te hulp te roepen. Daar gekomen werd het geval druk besproken, en een jongmensch verklaarde zich bereid, mij dien nacht onderkomen te verleen. Hij geleidde mij naar een afgelegen buurtje, en op mijn vraag, waar ik slapen kon, wees hij naar een laag poortje. Nu, ik had zeer weinig lust, om in ik weet niet welke onreinheid te gaan slapen. Vandaar dan ook, toen een net uitzien Arabier, die mij vroeg, wat ik zocht, en wien ik een en ander vertelde, mij voorstelde bij hem te komen slapen, ik terstond zijn aanbod als een uitkomst beschouwde, en met den man naar zijn woning ging. Het vertrek, waar ik aanlandde, was ruim en vierkant. Een vrouw en een 6-tal kinderen waren er, en het zag er recht huiselijk uit. Niet dat het ameublement zoo aangenaam gerangschikt was, neen, dit ontbrak geheel. Tafel noch stoelen waren er te vinden. Onder de hand nam ik plaats in een nis, waar een venster in draaide, en kreeg een kussen met een dun bed. Ik gevoelde mij terstond veilig in deze omgeving, en ik dankte God, dat Hij mijn weg aldus had bestuurd.

De vrouw was druk in de weer met het avondeten, hetgeen bestond uit fijn gemaakt brood in water, anders niet. Vóór iemand nog had gegeten, werd ik uitgenoodigd om eerst te

beginnen. Wel weigerde ik aanvankelijk, doch meenende, dat ik mij allicht vergreep aan de Oostersche gastvrijheid, nam ik enkele stukken brood uit het water. Een schotel met olijven diende als groente, en druiven met versche vijgen was het dessert. Toen ook de man klaar was met eten, begonnen vrouw en kinderen; deze laatsten waren zeer gehoorzaam, en ik verwonderde mij er over, zoo vreedzaam alles verliep.

Bij het flauwe schijnsel van een klein lampje praatten wij nog een uur. De man vertelde mij, dat hij katholiek was. Daarna werd uit een nis een stapel beddegoed te voorschijn gehaald, bestaande uit dikke dekens. Ook ik kreeg nog een en ander er bij, en nadat alle beddegoed over den vloer uitgespreid was, ging ieder rustig slapen, zelfs de kleine zuigeling hield zich in zijn hangmat rustig; toen moeder eenige malen aan het touw getrokken had. Wel duurde het lang, vóór ik in deze vreemde omgeving kon inslapen, doch eindelijk gelukte mij dit toch. Eerst toen de zon reeds in aantocht was, ontwaakte ik, terwijl de vrouw reeds bezig was de andere bedden weer in de nis op te bergen. Uit het venster had men een heerlijk uitzicht over Efratha's velden. De eerste zonnestralen tooverden de heerlijkste kleureffecten. In deze velden hieven de engelen eenmaal hun lied aan ter eere van Hem, die daar in een stal geboren werd. „Eere zij God in de hoogste hemelen, vrede op aarde, in de menschen een welbehagen.” Bij de ge-

dachte aan deze groot-sche gebeurtenis, genoot ik dubbel bij het zien dezer heerlijke, heuvelachtige velden. Hier hielden ook de herders de nachtwacht bij hunne kudden, terwijl hun een groot licht omscheen, waarbij een engel stond, die zeide: „Vreest niet, heden verkondig ik u groote blijdschap, die al den volke wezen zal, n.l. dat u geboren is Christus, de Heere, in de stad Davids.” „O kerstnacht, schoo-

Efratha's velden.

ner dan de dagen!” zong Vondel. En is er ooit een dag geweest, schooner dan die nacht, waarin engelenlegers de stilte verbraken met hun hemelsche jubeltonen?....

Inmiddels was de zon hooger geklommen. En ik besloot enkele schetsen te maken van de omgeving. Mijn hospes was reeds buiten, en zeide, dat wanneer ik terug kwam, hij mij gaarne weer zou ontvangen. De zon brandde heet, en het was met moeite, dat ik een schaduwrijk plekje vond om Bethlehem's velden te akwarelleeren. De bevolking is tamelijk vreedzaam, want niemand hinderde mij, zooals dit steeds te Jeruzalem het geval was.

Van alle kanten doorkruiste ik verder de stad, bezocht nog enkele gedenkwaardige plaatsen, en maakte nog een schets van het bekoorlijke landschap, waar zich de weg naar Jeruzalem kronkelt tusschen de olijvenvelden. Rachels graf staat hier als herinneringsteekken voor de Israëlieten, dat daar hun aller moeder ligt begraven, waarom zij ook nu nog van „Moeder Rachel” spreken.

In den namiddag ging ik naar Jeruzalem terug, om twee dagen later Palestina vaarwel te zeggen, en mij naar Alexandrië te begeven.